

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Iztok Štefanič

Spoštovanje človekovih pravic pri izvajanju
protiterorističnih aktivnosti v Kanadi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Iztok Štefanič

Mentor: doc. dr. Iztok Prezelj

Spoštovanje človekovih pravic pri izvajanju
protiterorističnih aktivnosti v Kanadi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

*Zahvaljujem se mentorju, doc. dr. Iztoku Prezlju, za konstruktivno kritiko, nasvete in pripombe,
staršem za podporo
in posebno Anji, za potrpežljivost in spodbudo.*

Iztok Štefanič

Spoštovanje človekovih pravic pri izvajanju protiterorističnih aktivnosti v Kanadi

Diplomsko delo obravnava sistem zaščite človekovih pravic in sistem boja proti terorizmu v Kanadi. Razmerje med tema sistemoma se kaže skozi usklajevanje protiterorističnih ukrepov s pravno predpisano zaščito človekovih pravic na nacionalnem in na mednarodnem nivoju. Primeri iz prakse kažejo, da je situacija na področju protiterorizma v času po terorističnem napadu na ZDA 11.9.2001 mnogo bolj kompleksna, kot se zdi na prvi pogled. Zagotovo je nujno, da država poskrbi za varnost svojih prebivalcev, vendar mora hkrati upoštevati tudi demokratična načela, na katerih je utemeljena. Kmalu po terorističnem napadu na ZDA so kanadske oblasti pod vplivom povečanega zavedanja teroristične grožnje sprejele Protiteroristični zakon, povečale število izdanih varnostnih certifikatov in poglobile sodelovanje z varnostnimi službami ZDA, kar je šlo v večini primerov na škodo varovanja človekovih pravic. S tem pa se je posredno znižala tudi stopnja zaščite pred terorizmom, saj so se posamezniki z očitnimi povezavami s terorističnimi skupinami sklicevali na kršenje njihovih človekovih pravic in na nepravilnosti v postopku ter bili posledično izpuščeni na prostost. Šele po tem, ko so sodišča sporne dele protiteroristične zakonodaje razveljavila in omogočila primerno raven zaščite človekovih pravic, se je povečala tudi zaščita pred terorističnimi grožnjami hkrati z večjo skladnostjo protiteroristične zakonodaje.

Ključne besede: protiterorizem, nacionalna varnost, človekove pravice, ravnotežje, Kanada.

Respect for human rights in conducting counter-terrorism activities in Canada

The thesis discusses the system of human rights protection and counterterrorism in Canada. The balance between these two is portrayed through adjustment of counterterrorism measures to the legally prescribed protection of human rights both nationally as well as internationally. Cases show that counterterrorism has gotten a lot more complex after 9.11.2001 terrorist attack on USA. It is necessary for the state to protect the safety of its population, but it must also heed to the democratic principles that it is based upon. Canadian authorities have soon after the terrorist attack on USA under heightened awareness of terrorist threats adopted the Antiterrorism Act, increased the number of issued security certificates and deepened cooperation with the US security services, which in most cases harmed the protection of human rights. These kinds of actions have consequently reduced the level of protection against terrorist threats, because individuals with obvious terrorist connections claimed their human rights were violated and were consecutively released regardless of their actual guilt or innocence. Only after the courts enabled adequate level of protection for human rights, the protection against terrorist threats increased alongside with greater transparency of counterterrorist legislation.

Key words: counter-terrorism, national security, human rights, balance, Canada.

Kazalo

Uvod.....	6
Predmet preučevanja.....	7
Cilj.....	8
Hipotezi.....	8
Metode.....	8
1 Varstvo človekovih pravic v Kanadi.....	9
1.1 Kanadski akt o človekovih pravicah.....	10
1.2 Kanadska listina pravic in svoboščin.....	10
1.3 Mednarodne konvencije o človekovih pravicah.....	12
1.4 Omejevanje človekovih pravic.....	13
2 Ogroženost Kanade s strani terorizma.....	15
3 Protiterorizem v Kanadi.....	17
3.1 Protiteroristični zakon.....	17
3.2 Zakon o imigraciji in zaščiti beguncev.....	18
3.3 Zakon o varnostnih prekrških.....	19
3.4 Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi.....	20
3.4.1 Kanadska varnostno obveščevalna služba – CSIS.....	21
3.5 Zakon o dohodku od kriminala (pranje denarja) in o financiranju terorizma.....	22
3.6 Protiteroristični ukrepi skozi čas.....	22
4 Primeri uporabe protiterorističnih ukrepov.....	24
4.1 Mahmoud Jaballah.....	24
4.2 Manickavasagam Suresh.....	25
4.3 Adil Charkaoui.....	26
4.4 Maher Arar.....	27
4.5 »Torontska osemnajsterica«.....	28
5 Ravnotežje med človekovimi pravicami in protiterorizmom.....	30
5.1 Materialni model ravnotežja.....	30
5.2 Metafizični model ravnotežja.....	33
5.3 Matrični model ravnotežja.....	34
Zaključek.....	38
Seznam kratic.....	40
Literatura.....	41

»Inter arma silent leges.¹«

Cicero (52 p.n.št.)

»Those who would give up essential liberty to purchase a little temporary safety deserve neither liberty nor safety.²«

Benjamin Franklin (1759)

Uvod

V diplomski nalogi bom raziskoval povezavo med protiterorizmom in človekovimi pravicami na primeru Kanade. Pri raziskovanju me vodi vprašanje: ali je dopustno omejevati človekove pravice pri zasledovanju protiterorističnih ciljev in na kak način to vpliva na varnost pred terorističnimi grožnjami?

Ta vprašanja so posebno relevantna v času po terorističnem napadu na ZDA 11.9.2001, saj tako posamezne države kot tudi regionalne in mednarodne organizacije čutijo posebno ogroženost s strani terorizma, zato na vseh nivojih intenzivno razvijajo strukture za obrambo pred njim. Pri tem pa je pomembno biti pozoren na spremembe pri spoštovanju človekovih pravic, ki so posledica intenzivnih sprememb v protiteroristični obrambi držav. Rimski državnik Cicero je v prvem stoletju p.n.š. zapisal, da v času vojne zakoni obmolknejo (Reem 2007, 81). Ali takšna logika velja tudi v »vojni proti terorizmu«? Zakoni s področja človekovih pravic so temeljni kamen zahodne demokracije, zato je toliko bolj pomembna previdnost pri njihovem morebitnem omejevanju.

Skozi nalogo bom prikazal razvoj protiteroristične zakonodaje in ukrepanja v Kanadi, večji poudarek pa bom dal na obdobje po letu 2001. V prvem delu bom predstavil sistem varovanja človekovih pravic v Kanadi, temu pa bo sledil kratek pregled teroristične ogroženosti Kanade, ki nam bo pomagala razumeti kanadski pogled na terorizem. V tretjem delu bom na kratko

¹ V času vojne zakoni obmolknejo (Everitt 2001, 96).

² Tisti, ki bi se odrekli temeljni svobodi, da bi pridobili malo začasne varnosti, si ne zaslužijo niti svobode niti varnosti (Jackson 1759).

predstavil protiteroristično zakonodajo v Kanadi in dejavnosti kanadskih varnostnih služb na področju protiterorizma, v četrtem pa bom predstavil nekaj izstopajočih primerov uporabe protiteroristične zakonodaje. Sledi poglavje o pristopih ravnotežja, kjer bom predstavil različne poglede na ravnotežje med človekovimi pravicami in protiterorizmom, ter podrobno analiziral kanadski pristop z uporabo različnih pristopov ravnotežja.

S poglobljenim razumevanjem odnosov med človekovimi pravicami in protiteroristično varnostjo v Kanadi bomo lažje razumeli dileme, s katerimi se srečujejo demokracije pri uveljavljanju protiteroristične zakonodaje – tako na nacionalnem kot na mednarodnem nivoju.

Predmet preučevanja

Predmet preučevanja je sistem boja proti terorizmu ter sistem zaščite človekovih pravic v Kanadi, saj se tudi v Kanadi soočajo s problemom ravnotežja med zaščito človekovih pravic in obrambo pred različnimi grožnjami, med katerimi posebno mesto zaseda terorizem.

Kanada je ena od najrazvitejših zahodnih držav, z najdaljšo nebranjeno mejo na svetu meji na ZDA, ter ohranja močno vero v demokratične vrednote, kar kaže tudi s sodelovanjem v mednarodnih mirovnih operacijah. Poleg tega kanadska družba temelji na priseljevanju in načelnem zaupanju v prišleke, kar jo naredi dodatno privlačno za teroriste, teroristi pa imajo iz Kanade tudi izjemno lahek dostop do ZDA, ki je v večini primerov njihov glavni cilj (Bell 2007, 10-11).

Po 11.9.2001 se je kanadski sistem obrambe pred terorizmom bistveno preoblikoval pod pritiski znotraj države, vplivom spremenjenih varnostnih razmer v mednarodni skupnosti in dodatno pod pritiskom ZDA. V protiterorističnih aktivnostih sodelujejo policijske, varnostno-obveščevalne, vojaške in druge strukture, njihove metode in tehnike pa obsegajo elektronsko prisluškovanje, fizično zasledovanje, sledenje finančnim tokovom, aretacije, izročitve in drugo. Vsi postopki se izvajajo v skladu z veljavno zakonodajo in ustavnim redom Kanade, ki pa na prvo mesto vedno postavlja spoštovanje demokratičnih načel in človekovih pravic (ibid.).

Cilj

Cilj naloge je predstaviti razmerje med protiterorizmom in človekovimi pravicami v Kanadi, s čimer bomo dobili boljši pregled nad omenjeno problematiko. Pri tem se bom osredotočil na dvome in skrbi, ki jih povzročajo krepitev izvršilne oblasti ter krčenje pravice do pravičnega sojenja.

Hipotezi

Pri raziskovanju sta me vodili naslednji hipotezi:

1. Krepitev protiteroristične zakonodaje v Kanadi je zmanjšala stopnjo zaščite človekovih pravic.
2. Z doslednim upoštevanjem človekovih pravic pri izvajanju protiterorističnih aktivnosti se je izboljšala stopnja zaščite pred terorističnimi grožnjami v Kanadi.

Metode

Za izdelavo naloge bom uporabil družboslovne metode raziskovanja, ki vključujejo analizo primarnih virov (zakonov, podzakonskih aktov, zapisnikov in drugih prek interneta dostopnih gradiv), analizo sekundarnih virov (predvsem monografij kanadskih avtorjev – raziskovalnih novinarjev, pravnikov, nekdanjih agentov in obveščevalcev, ki se ukvarjajo s področjem protiterorizma in/ali človekovih pravic v Kanadi) in analizo internetnih strani posameznih varnostnih služb, vlade, ministrstev in nevladnih organizacij v Kanadi.

Z metodo deskripcije bom opisal sistem boja proti terorizmu v Kanadi ter s študijo primerov prikazal njegovo uporabo v praksi. Za konec bom z metodo indukcije predstavil razmerje med protiterorizmom in človekovimi pravicami.

"We who live in fortunate lands where we have inherited good things, are prone to accept good things, are prone to accept freedom, the most important of these good things, with an indifference which is the greatest threat to its continuance."³

Lester B. Pearson (1961)

1 Varstvo človekovih pravic v Kanadi

Kanada ima dolgo tradicijo demokratične in na zakonih temelječe družbe, kar črpa iz svoje zgodovine, obdobja osamosvajanja, in ponosa na svojo vlogo v promociji demokratičnih vrednot po svetu. Človekove pravice imajo v kanadskem pravnem redu posebno mesto, tako ima tudi kanadska ustava v prvem delu zapisano listino pravic in svoboščin, poleg tega pa so kanadski voditelji aktivno sodelovali pri oblikovanju nekaterih najpomembnejših načel v mednarodnem humanitarnem pravu.

Splošna deklaracija človekovih pravic (SDČP) predstavlja okvir ciljev in standardov na področju človekovih pravic, h katerim stremi kanadska zakonodaja, njene institucije in družba. Od podpisa SDČP leta 1948 je kanadska oblast dokaj učinkovito vključevala človekove pravice v kanadsko zakonodajo. Trenutno v Kanadi obstajajo štirje ključni mehanizmi za zaščito človekovih pravic, to so: Kanadska listina pravic in svoboščin (Canadian Charter of Rights and Freedoms) – ki je sestavni del kanadske ustave, Kanadski akt o človekovih pravicah (Canadian Human Rights Act), Komisije za človekove pravice (Human Rights Commissions) ter provincialni zakoni s področja človekovih pravic (Canada and Human Rights 2002).

S pregledom ključnih dokumentov za zagotavljanje človekovih pravic bomo v prvem poglavju spoznali razvoj človekovih pravic v Kanadi, kar bomo uporabili v analizi ravnotežja med človekovimi pravicami in protiterorizmom v Kanadi v različnih obdobjih in skozi različne pristope ravnotežja (v poglavju 5).

³ Mi, ki živimo v srečnih deželah, kjer smo podedovali dobre stvari, smo nagnjeni k temu, da sprejemamo dobre stvari, da sprejemamo svobodo, najpomembnejšo izmed vseh dobrih stvari, z brezbriznostjo, ki je največja grožnja njenemu obstoju (Pearson 1970, 180).

1.1 Kanadski akt o človekovih pravicah

Kanadski akt o človekovih pravicah predstavlja najpomembnejši zvezni zakon na področju zaščite človekovih pravic od njegovega sprejetja leta 1977. Namenjen je predvsem zaščititi prebivalcev pred različnimi oblikami diskriminacije (rasne, etnične, verske, zaradi starosti, spola invalidnosti, barve kože, spolne usmerjenosti, ipd.). Poleg tega akta pa v vsaki provinci obstaja poseben zakon o človekovih pravicah, ki zagotavlja spoštovanje pravic tudi na področjih, ki niso urejene z zvezno zakonodajo. **Komisije za človekove pravice**, ki so bile ustanovljene s Kanadskim aktom o človekovih pravicah, skrbijo za spoštovanje tega zakona in provincialnih zakonov s področja človekovih pravic s preverjanjem prijav o kršitvah, s pomočjo oškodovanim pri doseganju pravice po sodni poti in z iskanjem drugih rešitev za težave pri zagotavljanju človekovih pravic (Canada and Human Rights 2002).

1.2 Kanadska listina pravic in svoboščin

Do leta 1981 Kanada ni imela ustave, ki bi jo sprejel kanadski parlament, temveč je njihov politični sistem urejal Britansko severnoameriški akt (British North America Act). V tem aktu ni bilo posebej zapisanih osnovnih pravic in svoboščin prebivalcev, vendar so o tem obstajali posamezni statuti. Šele leta 1982 je kanadski parlament popravil začetno ustavo, ki se po novem imenuje Ustavni akt (Constitution Act), in ji dodal amandmaje – med njimi tudi Kanadsko listino pravic in svoboščin, ki opredeljuje politične in civilne pravice vseh državljanov in je pomemben del kanadske ustave (Ferfila 2001, 864).

Kanadska listina pravic in svoboščin (v nadaljevanju: Listina) določa, da morajo biti osnovne pravice in svoboščine vsakega Kanadčana spoštovane na vseh ravneh oblasti. Posameznik, čigar pravice, zagotovljene z Listino, so bile omejene ali kršene, se lahko obrne na pristojno sodišče, sodišče pa določi tako rešitev, kot se mu zdi primerno in pravično v danih okoliščinah. Sodišča imajo pravico razveljaviti vsak federalni ali provincialni zakon, ki ni v skladu z Listino (Kanadska listina pravic in svoboščin 1982, člen 24).

Listina štiti naslednje pravice in svoboščine:

- temeljne svoboščine (*fundamental freedoms*): svoboda izražanja, religije in združevanja,
- demokratične pravice (*democratic rights*): pravica voliti in biti voljen,
- pravica do mobilnosti (*mobility rights*): pravica do potovanja, življenja in dela kjerkoli v Kanadi,
- jezikovne pravice (*language rights*): pravica do storitev v angleškem in francoskem jeziku,
- pravica do enakopravnosti (*equality rights*): zaščita pred diskriminacijo na osnovi rasnega, narodnega ali etničnega izvora, religije, spola, starosti, mentalne ali fizične nezmožnosti,
- zakonske pravice (*legal rights*): pravica do življenja, svobode in varnosti,
- pravica manjšin do jezikovnega izobraževanja (*minority language education rights*): pravica francoskih in angleških manjšin v provincah do izobraževanja v svojem jeziku (Forsey 2005, 15).

Za potrebe naloge bom posebej naštel **zakonske pravice**, zagotovljene v Kanadski listini pravic in svoboščin (tabela 1.1):

Tabela 1.1: Zakonske pravice, zagotovljene s Kanadsko listino pravic in svoboščin

člen 7	vsakdo ima pravico do življenja, svobode in varnosti ter pravico, da mu le-ta ni odvzeta, razen v skladu z načeli prava,
člen 8	vsakdo ima pravico biti varen pred neupravičeno preiskavo in zaplembo,
člen 9	vsakdo ima pravico, da ni arbitrarno zaprt ali priprt,
člen 10	v primeru priprtja ali zaprtja ima vsakdo pravico, <ul style="list-style-type: none">a. da je nemudoma obveščen o razlogu za to;b. da si zagotovi zastopnika brez zavlačevanja in da je obveščen o tej pravici; inc. da ugotavlja pravnomočnost pripora po načelu <i>habeas corpus</i>,⁴ in da je izpuščen, če pripor ni pravnomočen,

⁴ Habeas corpus je pravno sredstvo, s katerim se zahteva izpustitev priprte ali zaprte osebe iz nezakonitega pripora. Vsakdo, ki je aretiran ali priprt in mu je s tem vzeta prostost, ima pravico pritožiti se na sodišče, da slednje brez odlašanja odloči o zakonitosti pripora in odredi izpustitev, če pripor ni zakonit (Webb 2007, 72).

člen 11	<p>vsakdo, ki je obtožen določenega prekrška, ima pravico,</p> <ol style="list-style-type: none"> a. da je brez nerazumnega zavlačevanja obveščen o specifičnem prekršku; b. da mu je sojeno v razumnem roku; c. da se smatra za nedolžnega, dokler mu krivda ni dokazana v pravičnem in javnem sojenju; d. da mu ni zanikana pravica do primerne varščine brez opravičljivega razloga; e. da je spoznan za nedolžnega za storitev dejanja ali opustitev dejanja, če le-to v času storitve oz. opustitve ni bilo opredeljeno kot kaznivo dejanje po kanadski ali mednarodni zakonodaji, ali ni bilo označeno za kriminalno po splošnih pravnih načelih mednarodnega prava; in f. če je oproščen, da se mu za isto dejanje ne sodi ponovno, in če je obsojen, da se mu za isto dejanje ne sodi še enkrat,
člen 12	vsakdo ima pravico, da ni podvržen kakršnemukoli krutemu ali neobičajnemu postopku ali kaznovanju.

Vir: Kanadska listina pravic in svoboščin (1982, člen 7-12).

1.3 Mednarodne konvencije o človekovih pravicah

Temelj vseh sodobnih dokumentov s področja človekovih pravic je Splošna deklaracija človekovih pravic (SDČP), ki jo je sprejela Generalna skupščina OZN leta 1948. Tudi v SDČP so podrobno opredeljene nekatere zakonske pravice, kot na primer:

- da nihče ne sme biti samovoljno zaprt, priprt ali izgnan (člen 9);
- pravica do pravične in javne obravnave pred neodvisnim in nepristranskim sodiščem (člen 10); in
- pravica, da velja za nedolžnega, dokler ni spoznan za krivega v skladu z zakonom o javnem postopku, v katerem so mu dane vse možnosti, potrebne za njegovo obrambo (člen 11) (Universal Declaration of Human Rights 1948).

Naslednji relevantni mednarodni dokument s področja varovanja človekovih pravic je Mednarodni pakt o političnih in državljanskih pravicah (MPPDP), sprejet leta 1966 in v veljavi od 1. 1976. MPPDP varuje temeljno pravico človeka do življenja in določa, da nihče ne sme biti žrtev mučenja, zasužnjevanja, samovoljnih priporov, prisilnega dela in da nikomur ne smejo biti

odvzete temeljne svoboščine, kot so gibanje, izražanje in združevanje (Najpomembnejši mednarodnopravni dokumenti s področja človekovih pravic - Ministrstvo za zunanje zadeve 2006).

V MPPDP so podrobneje opredeljene nekatere zakonske pravice, kot so:

- nihče ne sme biti samovoljno prijet ali priprt. Nikomur ne sme biti vzeta prostost, razen iz razlogov in po postopku, kot to določa zakon (člen 9.1);
- vsakdo, ki je aretiran, mora biti v času aretacije obveščen o razlogih za aretacijo in mora biti brez odlašanja obveščen o obtožbi proti njemu (člen 9.2);
- vsakdo, ki je aretiran ali mu je vzeta prostost zaradi obtožbe, da je storil kaznivo dejanje, mora biti brez odlašanja izročen sodniku ali uradni osebi, ki jo zakon pooblašča za izvrševanje sodne pristojnosti, in je upravičen do sojenja v razumnem roku, ali pa mora biti izpuščen (člen 9.3);
- vsakdo, ki je aretiran ali priprt in mu je s tem vzeta prostost, ima pravico pritožiti se na sodišče, da slednje brez odlašanja odloči o zakonitosti pripora in odredi izpustitev, če pripor ni zakonit (člen 9.4); in
- z vsemi osebami, ki jim je vzeta prostost, je treba ravnati človeško in s spoštovanjem dostojanstva, ki je prirojeno človekovi osebnosti (člen 10) (International Covenant on Civil and Political Rights 1966).

Kanada je podpisnica obeh mednarodnih dokumentov, kar jo že samo po sebi zavezuje k spoštovanju zgoraj navedenih določil. Poleg tega je Kanada zaščito človekovih pravic prenesla v svojo zakonodajo, kar je vidno, če te pravice primerjamo s tistimi v Kanadski listini pravic in svoboščin.⁵

1.4 Omejevanje človekovih pravic

Potrebno se je zavedati, da človekove pravice niso absolutne. V določenih okoliščinah je potrebno nekatere pravice omejiti z namenom doseganja drugih demokratičnih vrednot (Conte 2002, odstavek 30). Tako mednarodno pravo kot tudi kanadski pravni red določata dopustne

⁵ Glej poglavje 1.2, strani 10-12.

izjeme pri spoštovanju obveznosti države do varovanja človekovih pravic v primerih, ko gre za konflikt med pravico in državnim ciljem. To se odvija v okviru dveh kategorij:

Prvič, omejevanje pravic zaradi izrednega stanja, kot je predvideno v 4. členu MPPDP, ki pravi:

Če izjemna splošna nevarnost ogroža obstanek države, in je to objavljeno z uradnim aktom, smejo države pogodbenice [MPPDP] ukreniti kaj, kar razveljavlja njihove obveznosti iz tega Pakta, vendar strogo v obsegu, ki ga tako stanje zahteva; pogoj pa je, da taki ukrepi niso neskladni z drugimi obveznostmi, ki jim jih nalaga mednarodno pravo, in da nimajo za posledico diskriminacije, ki bi temeljila le na rasi, barvi, spolu, jeziku, veri ali socialnem poreklu (Najpomembnejši mednarodnopravni dokumenti s področja človekovih pravic - Ministrstvo za zunanje zadeve 2006).

Drugič pa omejevanje pravic zaradi zakonov, katerih namen je ohranitev družbenega reda. Kanadska listina pravic in svoboščin (1982) v 1. členu pravi, da je v njej zapisane pravice mogoče omejiti le z zakonom, ki je opravičljiv v svobodni in demokratični družbi⁶ (Kanadska listina pravic in svoboščin 1982). Ta člen izhaja iz 29. člena SDČP, ki v drugem odstavku pravi: »Pri izvajanju svojih pravic in svoboščin je vsakdo podvržen samo takšnim omejitvam, ki so določene z zakonom, katerih izključni namen je zavarovati obvezno priznanje in spoštovanje pravic in svoboščin drugih ter izpolnjevanje pravičnih zahtev morale, javnega reda in splošne blaginje v demokratični družbi« (Universal Declaration of Human Rights 1948).

⁶ Žal na tem mestu Listina ne definira »svobodne in demokratične družbe«, kar pomeni, da si je zakonodajalec s takšnim terminom pustil nekaj maneverskega prostora.

2 Ogroženost Kanade s strani terorizma

Malo znano dejstvo je, da je danes, z izjemo ZDA, v Kanadi aktivnih največ terorističnih skupin. To lahko pripišemo neposredni bližini ZDA, eni najpopularnejših tarč teroristov, in dejstvu, da je Kanada izjemno privlačna za vse vrste poslov zaradi svoje odprtosti ter spoštovanja človekovih pravic in svoboščin. Kljub prisotnosti mnogih terorističnih skupin pa Kanada še ni doživela večjega terorističnega napada na domačih tleh, zato tudi večina Kanadčanov terorizem v prvi vrsti povezuje z napadi v tujini (Chalk in Roseanau 2004, 26).

Fizično nasilje v obliki terorističnih napadov je najbolj viden pojav teroristične aktivnosti, vendar poleg tega obstaja široka paleta aktivnosti, katerih narava je manj očitna in so namenjena predvsem podpori terorističnim aktivnosti drugod po svetu. To so:

- zagotavljanje prikladne baze za podpornike terorizma in za teroriste;
- nabiranje denarja in sredstev;
- lobiranje preko legalnih organizacij, ki dejansko podpirajo teroriste (*»front organizations«*) – npr. nekatere humanitarne organizacije, verske skupnosti ipd.;
- propagiranje sovraštva in ideologij, ki spodbujajo k nasilju;
- rekrutacija borcev za vojne in spopade v tujini;
- preskrba z orožjem in drugimi sredstvi;
- manipulacija s priseljenskimi skupnostmi in spodbujanje nasilja med njimi;
- omogočanje prevoza teroristov v in iz ZDA in drugih držav; ter
- druge ilegalne dejavnosti (CSIS-Terrorism 2008).

Prav zaradi takšnih okoliščin je Kanada za teroristično aktivnost podala dokaj široko definicijo v Protiterorističnem zakonu (ATA – Anti-terrorism Act, Bill C-36 2001, odstavek 83.01) iz leta 2001, ki pravi:

Teroristična aktivnost je

i. dejanje ali opustitev dejanja v ali izven Kanade,

A. ki je delno ali v celoti izvršeno z namenom doseganja političnih, verskih ali ideoloških ciljev in

- B. delno ali v celoti izvršeno z namenom zastraševanja javnosti v celoti ali določenega segmenta javnosti glede njihove varnosti, vključujoč tudi ekonomsko varnost, ali izsiljevanje posameznikov, oblasti, ali nevladne organizacije (domače ali tuje), da nekaj storijo ali da nečesa ne storijo, in*
- ii. ki namerno*
- A. povzroči smrt ali resno telesno poškodbo z uporabo nasilja,*
- B. ogroža človeško življenje,*
- C. povzroči resno grožnjo zdravju ali varnosti javnosti v celoti ali njenemu segmentu,*
- D. povzroči veliko materialno škodo na javni ali zasebni lastnini, če ta lahko vodi v škodo omenjeno v členih A, B in C ali*
- E. povzroči resno motnjo ali prekinitev zagotavljanja bistvene javne službe, objekta ali sistema, bodisi javnega ali zasebnega,*
- iii. in vključuje tudi zaroto, poskus ali grožnjo z naštetimi dejanji ali opustitvami dejanj, ter tudi sodelovanje po storjenem dejanju ali nasvet v zvezi z naštetimi dejanji ali opustitvami dejanj.*

Poleg tega zakon kot teroristično aktivnost definira tudi vse prekrške opredeljene kot dejanja terorizma po mednarodnih konvencijah (npr. v Konvenciji za prepoved nezakonitega zajetja letal, Konvenciji proti jemanju talcev, Konvenciji za prepoved terorističnih bombnih napadov, idr.) (ibid.).

Kaznivo dejanje, za katerega je v Kanadi zagrožena kazen do 10 let zapora, je tudi posredno ali neposredno financiranje terorizma, nudenje uslug in lastnine za teroristične namene ter uporaba ali posedovanje lastnine za teroristične namene (ibid., odstavki 83.02 – 83.04).

3 Protiterorizem v Kanadi

Protiterorizem je v Enciklopediji terorizma opredeljen kot uporaba osebja in sredstev za preprečevanje, prekinitev ali uničenje zmožnosti teroristov in njihovih podpornih omrežij. Po naravi je protiterorizem ofenziven pristop, vključuje pa diplomacijo, obveščevalne operacije, zakonodajo, vojaške operacije ter protiteroristično usposabljanje (Kushner 2003, 98-99). Glavna težava pri uporabi klasičnih »državnih« sredstev (vojaških in diplomatskih) boja proti varnostnim grožnjam je, da so le-ta prilagojena za obrambo pred državam podobnimi strukturami, kar pa teroristične skupine običajno niso. Zato morajo države ustrezno prilagoditi nacionalne varnostne strategije, če se želijo uspešno braniti pred grožnjo terorizma (Encyclopedia of United States National Security 2005, 167).

V Kanadi se s protiteroristično dejavnostjo ukvarja več institucij, med njimi so najbolj aktivne Kanadska varnostno obveščevalna služba (Canadian Security Intelligence Service – CSIS), Kraljevska kanadska konjeniška policija (Royal Canadian Mounted Police – RCMP) ter sodstvo.

V nadaljevanju bom opisal najpomembnejše dele kanadske zakonodaje, ki se nanašajo na zaščito pred terorizmom. To so Protiteroristični zakon, Zakon o imigraciji in zaščiti beguncev, Zakon o varnostnih prekrških, Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi in Zakon o dohodku od kriminala (pranje denarja) in o financiranju terorizma. Ta pregled zakonodaje bo uporabljen v analizi ravnotežja med človekovimi pravicami in protiterorizmom v petem poglavju.

3.1 Protiteroristični zakon

Protiteroristični zakon (Anti-Terrorism Act – ATA) je najpomembnejši zakon v Kanadi s področja varovanja pred terorizmom, sprejet po napadih na WTC in Pentagon 11.9.2001. Pred tem je Kanada protiteroristične ukrepe izvajala na podlagi Kazenskega zakonika (Criminal Code), ki je predvideval običajne postopke preiskave, pregona in obsodbe za dejanja terorizma (The Anti-terrorism Act - Context and Rationale 2009).

Kanada je oblikovala ATA z namenom inkriminacije dejavnosti, ki se dogajajo pred samim terorističnim napadom.⁷ S tem so poskušali preseči dejstvo, da je prepozno ukrepati šele po terorističnem napadu, zato ta zakon včasih opisujejo tudi kot preventivni zakon. V njem so zagotovljena dodatna orodja za odvrčanje, onesposabljanje, prepoznavanje, sodni pregon, obsodbo in kaznovanje teroristov⁸ (ibid.).

ATA je osnovan v skladu s kanadskim pravnim redom, vključno s Kanadsko listino pravic in svoboščin, zato vsebuje številna varovala človekovih pravic, hkrati pa omogoča učinkovit pregon teroristov in njihovih podpornikov. S tem naj bi zagotovili primerno ravnotežje med potrebo po varnosti in zaščito človekovih pravic (ibid.).

3.2 Zakon o imigraciji in zaščiti beguncev

Zakon o imigraciji in zaščiti beguncev (Immigration and Refugee Protection Act – IRPA), sprejet leta 2001, predstavlja primarni zvezni zakon s področja priseljevanja v Kanado. Na področju protiterorizma je zakon uporaben kot sredstvo, s katerim nezaželene oziroma nevarne osebe onemogoča pri vstopu v Kanado. Nasledil je Zakon o imigraciji iz leta 1976 (Immigration Act), ki je že vpeljal proces za dodelitev **varnostnih certifikatov** za tujce, ki predstavljajo grožnjo Kanadi (Security certificates 2009).

IRPA je pristojnima ministroma (ministru za državljanstvo in priseljevanje ter ministru za javno varnost in krizno pripravljenost) omogočil izdajo varnostnih certifikatov, s katerimi razglasijo osebo (tako tujce kot stalne prebivalce Kanade) za nedopustno v Kanadi na podlagi zagotavljanja varnosti ter pripor te osebe. Oseba s stalnim bivališčem v Kanadi je po izdaji certifikata lahko pridržana, pridržanje pa mora biti obravnavano pred sodiščem v roku 48 ur, medtem ko za tujce velja, da so avtomatsko pridržani in se na odločitev sodišča o veljavnosti certifikata ne morejo pritožiti naslednjih 120 dni. Odločitev sodišča o veljavnosti certifikata je dokončna in se nanjo ni možno pritožiti (Supreme Court of Canada - Decisions - Charkaoui v_ Canada (Citizenship and Immigration 2007).

⁷ Kot je npr. članstvo v teroristični skupini.

⁸ Več določil iz ATA je zapisanih v poglavju 2, stran 15-16.

IRPA omogoča zvezni vladi uporabo tajnih informacij pri izdaji varnostnih certifikatov, na podlagi katerih sodišče odloča na zaprtem sojenju. Razkritje teh informacij bi lahko resno ogrozilo zmožnosti oblasti za zaščito Kanade in Kanadčanov. Obtoženemu in njegovemu odvetniku je v postopku na voljo le s strani sodišča pregledan in odobren povzetek obtožnice, ki mora zadovoljivo predstaviti okoliščine in razloge za izdajo varnostnega certifikata, ne sme pa vsebovati ničesar, kar bi po mnenju sodnika lahko predstavljalo grožnjo nacionalni varnosti ali ogrožalo posamezne osebe (Security certificates 2009).

Zaradi neskladnosti takega načina obravnave s kanadsko ustavo, posebno s 7. členom Kanadske listine pravic in svoboščin,⁹ je kanadsko Vrhovno sodišče v obravnavi primera Charkaoui proti Kanadi leta 2007 odločilo, da je IRPA, z arbitrarnim izdajanjem varnostnih certifikatov in s pridržanjem tujih državljanov za nerazumno dolgo dobo brez možnosti pritožbe ali vpogleda v dokazno gradivo, v nasprotju z ustavnim redom Kanade. Vrhovno sodišče je sporne člene zakona razveljavilo¹⁰ (Supreme Court of Canada - Decisions - Charkaoui v_ Canada (Citizenship and Immigration 2007). Oktobra 2007 je kanadska vlada oblikovala nov zakon, ki popravlja sporne člene IRPA (Bill C-3, An Act to amend the Immigration and Refugee Protection Act (certificates and special advocates)). S tem zakonom, ki je v veljavi od februarja 2008, je v proces varnostnih certifikatov vključen poseben zagovornik, čigar vloga je zaščita interesov obtoženega pri obravnavi tajnih dokazov zoper njega (Security certificates 2009).

3.3 Zakon o varnostnih prekrških

Zakon o varnostnih prekrških (Security Offences Act) iz leta 1984 določa postopek pri določenih varnostnih prekrških. S tem zakonom je kanadski državni tožilec dobil pooblastila za ravnanje pri prekrških, ki izhajajo iz dejanj, ki predstavljajo grožnjo kanadski varnosti:

grožnjo kanadski varnosti pomeni

- a. vohunstvo ali sabotazo usmerjeno proti Kanadi ali v nasprotju s kanadskimi interesi ter aktivnosti usmerjene proti ali v podporo takšnemu vohunstvu ali sabotazi,*

⁹ Glej poglavje 1.2, stran 11.

¹⁰ Člen 33 in člene 77-85 IRPA.

- b. aktivnosti pod tujim vplivom, usmerjene proti kanadskim interesom, ki so tajne ali lažne ali vključujejo grožnjo proti komurkoli,*
- c. aktivnosti v Kanadi ali nanašajoč se na Kanado, ki so usmerjene proti ali podpirajo grožnjo ali uporabo resnega nasilja proti osebam ali lastnini z namenom doseganja političnih, verskih ali ideoloških ciljev v Kanadi ali v kakšni drugi državi,*
- d. aktivnosti usmerjene proti ustavnemu sistemu vladavine v Kanadi z uporabo prikritih nezakonitih sredstev ali nasilja (Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi – Canadian Security Intelligence Service Act, Chapter C-23. 2000, člen 2).*

Tudi policisti RCMP (Royal Canadian Mounted Police) so z Zakonom o varnostnih prekrških dobili pooblastila za ravnanje v primeru naštetih prekrškov, poleg tega pa zakon omogoča sodelovanje provincialnih in mestnih policijskih sil po dogovoru z ministrom za javno varnost in krizno pripravljenost (Zakon o varnostnih prekrških – Security Offences Act, Chapter S-7 1984, člen 6).

3.4 Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi

Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi (Canadian Security Intelligence Service Act) je leta 1984 ustanovil Kanadsko varnostno obveščevalno službo (Canadian Security Intelligence Service – CSIS) in s policije na njo prenesel odgovornost za zagotavljanje domačih protiterorističnih obveščevalnih podatkov (Chalk in Roseanu 2004, 26).

Zakon je bil sprejet v okoliščinah, ko je RCMP delovala na tem področju brez pravega nadzora in je v nekaterih primerih tudi izkoriščala pooblastila za politično nadzorovanje posameznikov in skupin (v obdobju odcepitvenih teženj pokrajine Quebec v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja) (ibid.). CSIS je postala civilna obveščevalna služba, ki sama nima pooblastil za pridržanje osumljencev, ampak deluje na področju zbiranja, analize in shranjevanja informacij o aktivnostih, ki bi lahko predstavljale varnostno grožnjo Kanadi. Na podlagi teh informacij CSIS

poroča in svetuje kanadski vladi (Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi – Canadian Security Intelligence Service Act, Chapter C-23. 2000, člen 12).

Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi zagotavlja legalno podporo obveščevalni dejavnosti ter sistem parlamentarnega nadzora nad delovanjem CSIS. Tega izvajata dve nadzorni telesi: Preiskovalni odbor za varnostno in obveščevalno dejavnost (Security and Intelligence Review Committee – SIRC), ki odgovarja neposredno parlamentu, in Izvršilni direktorat generalnega inšpektorja (Executive Directorate of the Inspector General – EDIG), ki poroča namestniku pravosodnega ministra (Chalk in Roseanau 2004, 30).

3.4.1 Kanadska varnostno obveščevalna služba – CSIS

V obdobju po ustanovitvi leta 1984 je CSIS delovala predvsem na področju protiobveščevalne dejavnosti, le malo pa na področju protiterorizma (približno v razmerju 80:20), vendar se je zaradi večanja terorističnih groženj to razmerje spremenilo v korist protiterorizma, še posebno po letu 2001 (Chalk in Roseanau 2004, 27).

Cilji protiterorističnega delovanja CSIS so:

- 1) varovanje prebivalstva pred terorističnim napadom v Kanadi;
- 2) preprečevanje terorističnih napadov z izvorom v Kanadi;
- 3) preprečevanje zbiranja sredstev v Kanadi za potrebe terorističnih organizacij; in
- 4) preprečevanje napadov na Kanadčane in kanadske interese v tujini (Working Against Terrorism 2008).

CSIS daje poseben poudarek sodelovanju s policijskimi silami, predvsem zato, ker CSIS nima pooblastila za aretacijo osumljenih. CSIS obveščevalne podatke deli z RCMP in provincialnimi policijskimi silami, ko strateške ocene situacije kažejo na to, da se je zločin zgodil ali da obstaja velika verjetnost, da se bo zgodil. Da je obveščevalnost vseh služb hitra in točna, skrbijo posebni dogovori za zveze, ki vzpostavljajo tako stalne kot ad hoc posrednike (Chalk in Roseanau 2004, 29).

3.5 Zakon o dohodku od kriminala (pranje denarja) in o financiranju terorizma

Zakon o dohodku od kriminala (pranje denarja) in o financiranju terorizma (Proceeds of Crime (Money Laundering) and Terrorist Financing Act) iz leta 2000¹¹ je ustanovil Kanadski center za analizo finančnih transakcij in poročil (Financial Transactions and Reports Analysis Centre of Canada – FINTRAC). FINTRAC zbira, analizira in razkriva informacije z namenom, da pomaga pri odkrivanju, preprečevanju in odvrčanju pranja denarja in financiranja terorističnih aktivnosti (Zakon o dohodku od kriminala (pranje denarja) in o financiranju terorizma, člen 40). Banke in druge finančne institucije v Kanadi so dolžne na FINTRAC avtomatično prijaviti vsako mednarodno transakcijo nad 10.000 \$, in zabeležiti osebne podatke oseb, ki opravljajo transakcije nad 3.000 \$ in niso komitenti bank, ter jih posreduje FINTRAC, če se kasneje izkaže, da je šlo za »sumljivo« transakcijo, ali če jih FINTRAC zahteva (Consumer Information from The Canadian Bankers Association 2002).

3.6 Protiteroristični ukrepi skozi čas

V Kanadi so se ukrepi za preprečevanje in odzivanje na dejanja terorizma začeli razvijati v »Oktobrski krizi« leta 1970. Takrat so pripadniki radikalne organizacije, ki je zagovarjala odcepitev Quebeca od Kanade, ugrabili ministra Pierra Laporteja ter britanskega komisarja za trgovino. Ministra so kasneje ugrabitelji ubili. Kot odgovor na nastale razmere je parlament sprejel Zakon o vojnih ukrepih (War Measures Act), ki je močno omejil demokratične svoboščine državljanov v interesu nacionalne varnosti. RCMP je bila zadolžena za preiskavo teh zločinov, kar je izvajala z infiltracijo v separatistične in teroristične organizacije, pogoste pa so postale tudi aretacije brez sodnih nalogov ter pridržanja za nedoločen čas (Canada, Counter-Terrorism Policy 2004; Hamilton 2006, 150)

Leta 1984 je sledila ustanovitev CSIS, ki je prevzela protiteroristično delovanje od RCMP. V osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja so Kanadi teroristično grožnjo predstavljale skupine verskih skrajnežev, političnih aktivistov s ciljem odcepitve držav v Indiji, Šrilanki, Irski in na

¹¹ V veljavi od leta 2002.

Srednjem vzhodu, skupine borcev za pravice živali, aktivisti proti splavu in proti globalizaciji. Posamezne primere je preiskovala CSIS v sodelovanju z drugimi pravosodnimi organi, celovita vladna protiteroristična politika pa takrat še ni obstajala (Canada, Counter-Terrorism Policy 2004).

Teroristični napad na ZDA 11.9.2001 je spodbudil Kanado, da je oblikovala protiteroristične politike za primer napada na ZDA preko Kanade, za primer oblikovanja terorističnih baz v Kanadi in v primeru terorističnega napada na Kanado. V protiterorističnih politikah sodeluje več organov na zvezni ravni, glavno vlogo pa je prevzela CSIS (ibid.).

Primarne protiteroristične aktivnosti, ki jih izvaja CSIS so (Backgrounder No_ 8 - Counter-Terrorism 2007):

Poizvedovanje: pri tem jim v veliki meri pomaga kanadska javnost s prijavi sumljivih dejanj na brezplačno linijo,¹² poleg tega pa se poslužujejo tudi nadzorstva (surveillance) in drugih tehnik, ki jih izvajajo po nalogu Zveznega sodišča.

Ocene ogrožanja: Skupni center za ocenjevanje ogrožanja (Integrated Threat Assessment Centre) vključuje predstavnike vladnih služb, agencij in policije, njegova naloga je izdelovanje celostnih ocen ogrožanja, ki jih posredujejo drugim varnostnim organom ter službam za krizno odzivanje.

Varnostno preverjanje: CSIS je zadolžena tudi za varnostno preverjanje posameznikov, predvsem imigrantov, ki v Kanadi iščejo zatočišče.

Seznam terorističnih skupin: CSIS svetuje in pomaga vladi pri razvrščanju entitet med teroristične skupine (po določilih v ATA). Ti sezname imajo pomembne implikacije, saj to pomeni, da vsak, ki posluje s to skupino, sodeluje pri dejanju terorizma, njegova sredstva pa lahko zamrznejo. CSIS je do sedaj pomagala pri uvrstitvi več kot 40 entitet na seznam terorističnih skupin.

¹² Telefonska številka: 1-800-420-5805.

4 Primeri uporabe protiterorističnih ukrepov

V tem delu bom opisal nekaj primerov uporabe varnostnih certifikatov in drugih protiterorističnih ukrepov proti posameznikom v Kanadi v zadnjih desetih letih.

Z izdajo varnostnega certifikata vlada posameznika označi kot nedopustnega za bivanje v Kanadi, kar lahko stori iz več razlogov: 1) če je ta posameznik vpleten v terorizem in nasilje proti Kanadi in državljanom Kanade; 2) na podlagi *suma*, da bil lahko predstavljal nevarnost Kanadi; 3) zato ker pripada organizaciji, ki se ukvarja z vohunjenjem, subverzivnim delovanjem ali terorizmom; 4) ali zato, ker policistu ni zadovoljivo predstavil svoje identitete. Pred letom 2001 je CSIS posredovala informacije za izdajo varnostnih certifikatov dvaindvajsetkrat v osmih letih,¹³ po letu 2001 pa so v petih letih organi na podlagi varnostnih certifikatov pridržali 43 oseb. Neskladje s Kanadsko listino pravic in svoboščin se je pri uporabi varnostnih certifikatov kazalo predvsem pri dostopu obtoženega in njegovega odvetnika do dokazov, saj so bili varnostni certifikati izdani na podlagi zaupnih informacij, zaščitenih zaradi nacionalne varnosti (Adelman 2007, 141-142). Kanadska oblast uporabo varnostnih certifikatov zagovarja v primerih, ko gre za izjemne okoliščine in bi razkritje informacij o razlogu pripora lahko ogrozilo nacionalno varnost ali življenja ljudi (Security certificates 2009).

4.1 *Mahmoud Jaballah*

Mahmoud Jaballah je v Kanado prispel leta 1996 skupaj z ženo in štirimi otroci, vsi egipčanske narodnosti, kjer je zahteval status begunca zaradi zlorab in mučenja, ki naj bi jih doživljal v Egiptu. Izrazil je tudi strah pred vrnitvijo v Egipt. Kljub temu so jim carinski organi 4.3.1999 zavrnilo prošnjo za status begunca, Mahmoud Jaballah pa je bil kmalu zatem aretiran in pridržan na podlagi varnostnega certifikata po naročilu namestnika pravosodnega ministra in ministra za priseljevanje (Adelman 2007, 141-142).

¹³ Varnostne certifikate so začeli bolj pogosto uporabljati šele po letu 1991, čeprav je bil proces zagotovljen že v Zakonu o imigraciji iz leta 1976 (glej poglavje 3.2, stran 18).

Jaballah je bil nekdanji predstojnik islamske šole in član skupine al Jihad, ki je bila na seznamu terorističnih skupin, zato so ga kanadske oblasti želele deportirati v Egipt. Na prvem zaslišanju novembra 1999 je bil varnostni certifikat razveljavljen, Jaballah pa je bil še vedno smatran za grožnjo in imel več zaslišanj glede njegovega statusa v letu 2000 in 2001. 14.8.2001 je kanadska vlada ponovno izdala varnostni certifikat zanj in ga priprla. V samici je ždel do leta 2005, ko je začel gladovno stavkati zaradi razmer v priporu. Izpuščen je bil septembra 2005 (ibid., 143).

Kljub temu da je bil večkrat označen kot grožnja za kanadsko nacionalno varnost, je bil Jaballah izpuščen. Lahko bi rekli, da je zaradi slabe zakonodaje, ki je kršila človekove pravice,¹⁴ Jaballah dosegel izpustitev na prostost kljub vpletenosti v teroristično organizacijo.

4.2 Manickavasagam Suresh

Manickavasagam Suresh je bil rojen na Šrilanki, od koder je prebегnil v Kanado in zaprosil za status begunca. Leta 1995 so ga kanadske oblasti priprle zaradi suma, da je član Tamilskih tigrov (Liberation Tigers of Tamil Eelam), za katere naj bi v Kanadi zbiral sredstva. Odrejen mu je bil izgon iz Kanade na Šrilanko,¹⁵ kjer pa je obstajala verjetnost, da bo podvržen mučenju zaradi članstva v organizaciji Tamilski tigr (Supreme Court of Canada - Decisions - Suresh v_ Canada (Minister of Citizenship and Immigration 2002)).

Mednarodne pravne norme zavračajo deportacijo v deželo, kjer bo posameznik izpostavljen mučenju, prav tako to zavrača tudi kanadsko pravo. Suresh je zahteval sodno oceno te odločitve, saj naj bi mu bile s tem kršene pravice po Kanadski listini pravic in svoboščin ter kršena prepoved mučenja po Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nehumanim in ponižujočim postopkom ali kaznim¹⁶ (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment). Zadeva je prišla pred kanadsko Vrhovno sodišče maja 2001 (Terry 2005, 38).

¹⁴ Zgodba Mahmouda Jaballaha se je odvila še pred sodbo Charkaoui proti Kanadi, po kateri so leta 2007 sporne določbe Zakona o imigraciji in zaščiti beguncev glede varnostnih certifikatov razveljavili (glej poglavje 3.2 stran 18-19).

¹⁵ Z obrazložitvijo, da predstavlja grožnjo kanadski varnosti.

¹⁶ Člen 3(1) Konvencije proti mučenju pravi, da nobena država ne bo pregnala, vrnila ali izročila osebe v drugo državo, če lahko utemeljeno verjame, da mu tam preti mučenje.

Vrhovno sodišče je o zadevi odločalo januarja 2002, kar pomeni, da se je vmes zgodil teroristični napad na ZDA 11.9.2001. Ta dogodek je močno vplival na percepcijo ravnotežja med človekovimi pravicami in nacionalno varnostjo. Sodišče je sicer ugodilo Sureshovi prošnji po novem zaslišanju o deportaciji, vendar je v obrazložitvi zavzelo nekoliko nenavadno držo v škodo človekovim pravicam (ibid., 39). Ni namreč absolutno zavrnilo možnosti za deportacijo v državo, kjer bo posameznik lahko podvržen mučenju, temveč je zavzelo stališče, da je pod določenimi pogoji posameznik lahko deportiran v državo, čeprav mu tam grozi mučenje – pri tem se sklicuje na 1. odstavek v Listini pravic in svoboščin,¹⁷ ter na določilo v 33(2) členu Konvencije o statusu beguncev¹⁸ (Convention Relating to the Status of Refugees) (ibid.; Supreme Court of Canada - Decisions - Suresh v_ Canada (Minister of Citizenship and Immigration 2002).

4.3 Adil Charkaoui

Adil Charkaoui je maroški državljan, rojen 1974, s stalnim bivališčem v Kanadi od leta 1995. Preživlja se kot učitelj francoščine, je poročen in ima tri otroke. Maja 2003 je bil aretiran na podlagi varnostnega certifikata, ker je CSIS trdila, da se je leta 1998 v Afganistanu uril v Khalden kampu za urjenje teroristov pod imenom Zubeir Al-Magrebi. Čeprav sam te obtožbe zanika, so ga pridržali brez obtožbe ali sojenja do 18.2.2005, ko je bil izpuščen proti plačilu varščine 50.000 \$ in pod strogimi pogoji (policijska ura, elektronsko nadzorovanje, svojo hišo sme zapustiti le pod nadzorom, giba se lahko le na območju Montreala, policija ima pravico, da kadarkoli preišče njegov dom brez naloga in prepoved uporabe interneta ter telefona¹⁹) (Supreme Court of Canada - Decisions - Charkaoui v_ Canada (Citizenship and Immigration) 2007). Kanadske oblasti niso nikoli javno razkrile primera proti Charkaouiju, pri tem pa so se sklicevale na določila v zakonodaji, ki dopuščajo tajnost dokazov tako za javnost kot za obtoženega oziroma njegovega odvetnika zaradi grožnje nacionalni varnosti, ki bi jo takšno razkritje povzročilo (Charkaoui witness recants, reporter tells court 2007).

¹⁷ »V Listini zapisane pravice je mogoče omejiti le po zakonu, ki je opravičljiv v svobodni in demokratični družbi« (glej poglavje 1.4, stran 13).

¹⁸ Člen 33(2) Konvencije o statusu beguncev pravi, da je možno osebo, ki ji v domovini grozi mučenje, tja vrniti le pod pogojem, da ta oseba predstavlja grožnjo državi pribežališča v taki meri, da je primerljiva s tveganjem begunca ob vrnitvi.

¹⁹ Razen svojega domačega telefona.

Februarja 2007 je kanadsko Vrhovno sodišče razsodilo v zadevi Charkaoui proti Kanadi, v kateri so trije osumljeni za terorizem (Charkaoui, Amlrei in Harkat) izpodbijali verodostojnost njihovega pridržanja in zahtevali spoštovanje človekovih pravic. Sodišče je razsodilo, da izdajanje varnostnih certifikatov krši člene 7, 9 in 11 Kanadske listine pravic in svoboščin, in razveljavilo sporne člene Zakona o imigraciji in zaščiti beguncev (IRPA)²⁰ (Supreme Court of Canada - Decisions - Charkaoui v_ Canada (Citizenship and Immigration 2007).

4.4 Maher Arar

Maher Arar je bil rojen v Siriji leta 1970. S sedemnajstimi leti je prišel v Kanado in leta 1991 postal kanadski državljan. Je inženir telekomunikacij in strokovnjak za brezžično tehnologijo. Septembra 2002 se je vračal z letovanja preko letališča JFK v New Yorku, kjer so ga ameriški agenti pridržali in zaslišali v zvezi z njegovimi domnevnimi povezavami z al-Kaido. Dvanajst dni kasneje je bil prepeljan v Sirijo, kjer je bil zaprt v samico, pretepan, mučen in prisiljen v priznanje očitanih zločinov (Maher Arar 2009).

Pozornost RCMP je Arar zbudil oktobra 2001, ko se je srečal z Abdullahom Almalkijem, katerega so nadzorovali zaradi suma terorizma. Srečanje je bilo povsem nedolžno, a vendar je Arar postal zanje zanimiv. Zopet je pomembno opozoriti na čas nemudoma po 11.9.2001, ko so bile protiteroristične službe povsod po svetu še posebno na trnih. Tako so v RCMP, kljub temu da niso imeli dovolj podatkov za sum na terorizem, podatke o Maherju Ararju posredovali ZDA in njihovim službam za boj proti terorizmu. Ko je 26. septembra 2002 Arar pristal na newyorškem letališču, se je zanj začela prava nočna mora. Ameriški agenti so ga prestregli in ga začeli zasliševati, delovali pa so na podlagi informacij, ki jih je zagotovila RCMP. Kljub temu da RCMP proti Ararju ni imela dokazov, in ga je želela predvsem zaslišati v zvezi z njegovim znancem Almalkijem, so imigracijske službe ZDA odločile Ararja deportirati. Le-ta je zahteval, naj ga izročijo v Kanado, vendar so ga ZDA namesto tega poslale v Sirijo,²¹ ker je imel dvojno državljanstvo Sirije in Kanade. Kanadska RCMP tej odločitvi ni nasprotovala, saj sama ni imela dovolj dokazov, da bi ga lahko obsodila doma (Webb 2007, 9-15).

²⁰ Glej poglavje 3.2, stran 18.

²¹ Kljub temu da je Sirija znana kot država, kjer prakticirajo mučenje zapornikov in političnih nasprotnikov.

V Siriji je bil zaprt v izredno slabih razmerah,²² redno pretepan s kabli ter psihološko in fizično mučen. Sirija je z mučenjem Maherja Ararja pridobljene podatke delila z ZDA in posledično s Kanado, ti pa so na koncu pokazali, da ga ne morejo obtožiti na tej podlagi. Zaprt v Siriji in brez stika z zunanjim svetom je bil do 3.10.2003,²³ medtem pa je v Kanadi potekala kampanja za njegovo izpustitev pod vodstvom njegove žene Monie. Monia je Ararjevo izpustitev pripisala tihi diplomaciji kanadskega zunanjega ministrstva. Tudi po vrnitvi je Maher Arar nadaljeval javno kampanjo z namenom, da opere svoje ime (ibid., 15-29).

Pod pritiskom kanadskih organizacij za človekove pravice in številnih občanov je kanadska vlada 28.1.2004 ustanovila Komisijo za preiskavo dejanj kanadskih organov pri obravnavi Maherja Ararja. Komisija je septembra 2006 Ararja oprostila vseh obtožb²⁴ in se z njim dogovorila za plačilo odškodnine v višini 10,5 milijonov \$, zaradi škandala pa je odstopil komisar RCMP Giuliano Zaccardelli (Webb 2007, 229-230; Maher Arar 2009).

4.5 »Torontska osemnajsterica«

Skupina mladih muslimanov se je v obdobju med leti 2003-2006 v okolici Toronta pripravljala in urila za teroristični napad v južnem Ontariu, ki naj bi obsegal detonacijo kamiona-bombe na vsaj dveh lokacijah, streljanje na mestih, kjer je veliko ljudi, napad na zgradbe Kanadske televizijske hiše (Canadian Broadcasting Corporation – CBC), Parlamenta, sedeža CSIS in obglavljenje kanadskega premiera Stephena Harperja ter drugih političnih vodij (Bell 2007, 246).

V preiskavo te skupine islamskih skrajnežev je bilo vključenih več kanadskih varnostnih in policijskih služb (CSIS, RCMP, provincialna policija Ontaria in druge policijske enote), saj je operacija segala v različne okraje južnega Ontaria in na različna področja delovanja. Od marca 2005 je v operaciji sodelovala tudi ameriška skupina za boj proti terorizmu (Joint Terrorism Task Force). 2.6.2006 je skupina več kot 400 policistov in drugih operativcev pod vodstvom in koordinacijo Združene nacionalne skupine za vsiljevanje varnosti (Integrated National Security

²² V temnici velikosti 1m x 2m in v družbi podgan.

²³ 374 dni.

²⁴ Na podlagi tega, da ni bilo nobenega dokaza o tem, da bi storil kak prekršek ali drugače predstavljal grožnjo kanadski nacionalni varnosti.

Enforcement Team – INSET) izvedla racije in aretirala 17 mladih moških,²⁵ od tega 5 mladoletnih. Zasegli so 3 tone amonijevega nitrata,²⁶ orožje, daljinski detonator, knjižico z navodili za izdelavo bomb, kamuflažna oblačila idr. (Bell 2007, 246; Timeline: Key events in the case, 27.6.2009).

CSIS je omenjene posameznike opazovala od leta 2004, leto zatem pa se je v preiskavo vključila tudi RCMP. CSIS je uporabila infiltracijo svojega vohuna v skupino in na ta način pridobivala informacije o delovanju skupine. Ob spoznanju, da nameravajo kupiti večje količine amonijevega nitrata, so jim nastavili past²⁷ in kmalu za tem sprožili racije in aretacije članov skupine (Timeline: Key events in the case 2009). Vsi osumljenci so bili vdani privrženci Islama in po navedbah CSIS pod vplivom ideologije al-Kaide (BBC NEWS Canada charges 17 terror suspects 2006).

Osumljenci so bili obtoženi po ATA za dejanja terorizma in nekateri med njimi tudi za posedovanje eksplozivnih snovi. Marca 2008 se je začelo sojenje prvemu izmed obtoženih, septembra istega leta pa je bila dosežena tudi prva obsodba.²⁸ Odvetniki obtoženih se sklicujejo na nepravilnosti v ATA glede spoštovanja pravic obtoženih do vpogleda v dokazno gradivo, vendar postopki še trajajo in razen ene obsodbe in enega priznanja krivde do časa pisanja te naloge ni novih razpletov (Timeline: Key events in the case 2009).

²⁵ 3.8.2006 pa še enega 19-letnika v povezavi z načrtovanim bombnim napadom.

²⁶ Amonijev nitrat se sicer uporablja kot gnojilo, a je hkrati bistvena sestavina za izdelavo bomb. 3 tone te snovi je bilo po ocenah uporabljeno v bombnem napadu na zgradbo FBI v Oklahomi leta 1995.

²⁷ CSIS je organizirala prodajo amonijevega nitrata osumljenim, vendar pri tem ni bil uporabljen pravi amonijev nitrat, ampak nenevaren nadomestek.

²⁸ Mladoletniku, ki je bil obsojen za načrtovanje terorističnega napada na več tarč v Kanadi, med drugim zgradbe parlamenta, sedež RCMP in jedrske elektrarne, je bila 22.5.2009 izrečena kazen 2 leti in pol zapora, obsojeni pa je bil takoj izpuščen, saj se mu je čas, prebit v priporu, všteta v izrečeno zaporno kazen.

5 Ravnotežje med človekovimi pravicami in protiterorizmom

Da bi bolje razumeli odnos med človekovimi pravicami in protiterorizmom je potrebno poznati različne pristope ravnotežja. Adelman (2007, 140) opredeli tri različne pristope k ravnotežju, in sicer materialni, metafizični in matrični model ravnotežja. Te v praksi pogosto napačno uporabljamo, posebno ko jih pripisujemo povsem različnim tipom in nivojem ravnotežja.

5.1 Materialni model ravnotežja

Prvi in najbolj običajni pomen ravnotežja lahko opišemo z materialnim modelom, ki ga lahko slikovno ponazorimo s tehtnico ali zibalko (slika 5.1) in temelji na točki ravnovesja. Če ta model uporabimo za razumevanje napetosti med človekovimi pravicami in protiterorizmom, si predstavljamo človekove pravice na eni in zaščito pred terorističnimi grožnjami oziroma protiteroristične ukrepe na drugi strani zibalke. S slabšanjem varnostnega stanja in večanjem groženj se ravnovesje poruši tako, da se povečajo ukrepi za zagotavljanje varnosti (A) in obstajata le dve možni rešitvi za ponovno vzpostavitev ravnotežja.²⁹ Prvi način je s hkratnim povečevanjem zaščite človekovih pravic (B), ko se grožnja povečuje (in protiteroristični ukrepi krepijo) – kar pa ni zelo verjetno, v praksi pa velja prej nasprotno (C).³⁰ Druga možna rešitev je, da se oporišče zibalke (ki predstavlja svobodo posameznika - S) premakne stran od človekovih pravic (D) proti koncu, ki predstavlja varnost oziroma protiterorizem, in na ta način ohrani ravnovesje. Vendar se v primeru, da je svoboda posameznika definirana v absolutnem smislu (kot na primer prepoved pripora v nedogled ali izpostavljenost mučenju), oporišče ne more premakniti in zato je v takem primeru doseganje ravnovesja nemogoče (Adelman 2007, 140).

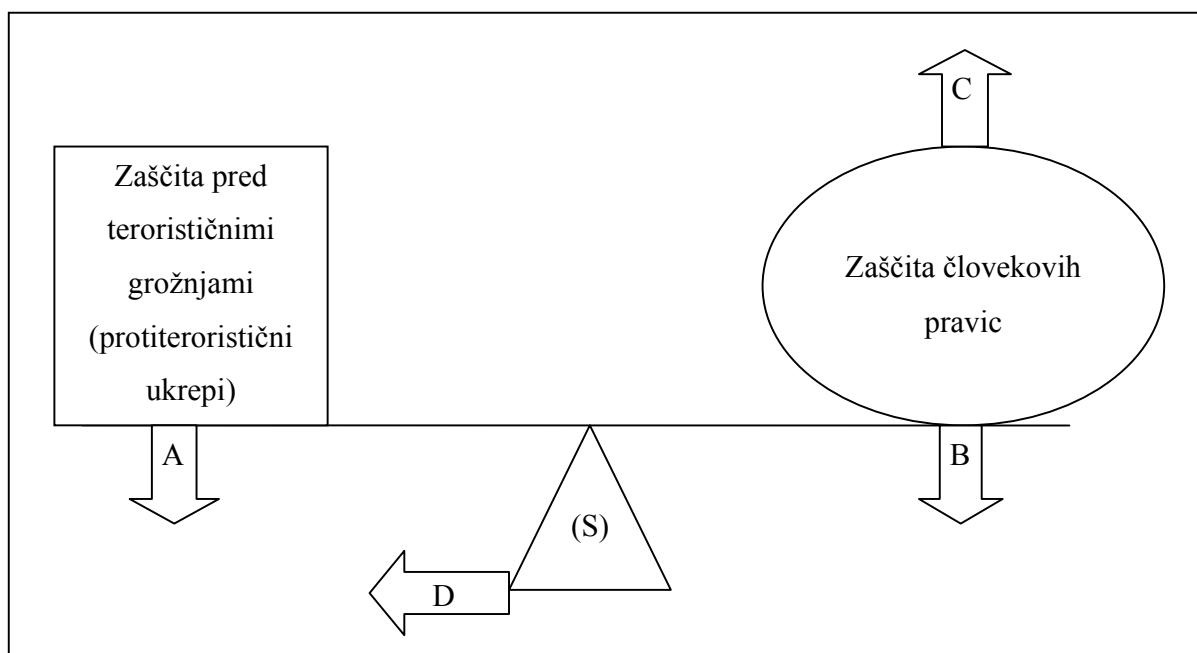
Najprej predpostavimo, da je bilo pred 9.11.2001 na tem modelu vzpostavljeno stabilno ravnovesje med človekovimi pravicami in protiterorističnimi ukrepi v Kanadi. Teroristični napad na ZDA je v celem svetu, še posebno pa v Kanadi³¹ povzročil neravnovesje med zaščito človekovih pravic in protiterorizmom. Povečano zavedanje terorističnih groženj in posledično

²⁹ Če izvzamemo možnost, da se protiteroristični ukrepi zmanjšajo na prvotno raven.

³⁰ Običajno se v takem stanju človekove pravice krčijo, tako da manj obremenjujejo nasprotno stran.

³¹ Zaradi neposredne bližine, odprtih meja in velike soodvisnosti.

Slika 5.1: Materialni model ravnotežja

večanje protiterorističnih ukrepov je v Kanadi po 11.9.2001 zibalko prevesilo na stran protiterorističnih ukrepov (slika 5.2). Na sliki 5.2 je ponazorjeno tudi relativno zmanjšanje zaščite človekovih pravic in povečanje protiterorističnih ukrepov z večjim pravokotnikom, ki predstavlja protiteroristične ukrepe, ter manjšim krogom, ki predstavlja zaščito človekovih pravic.

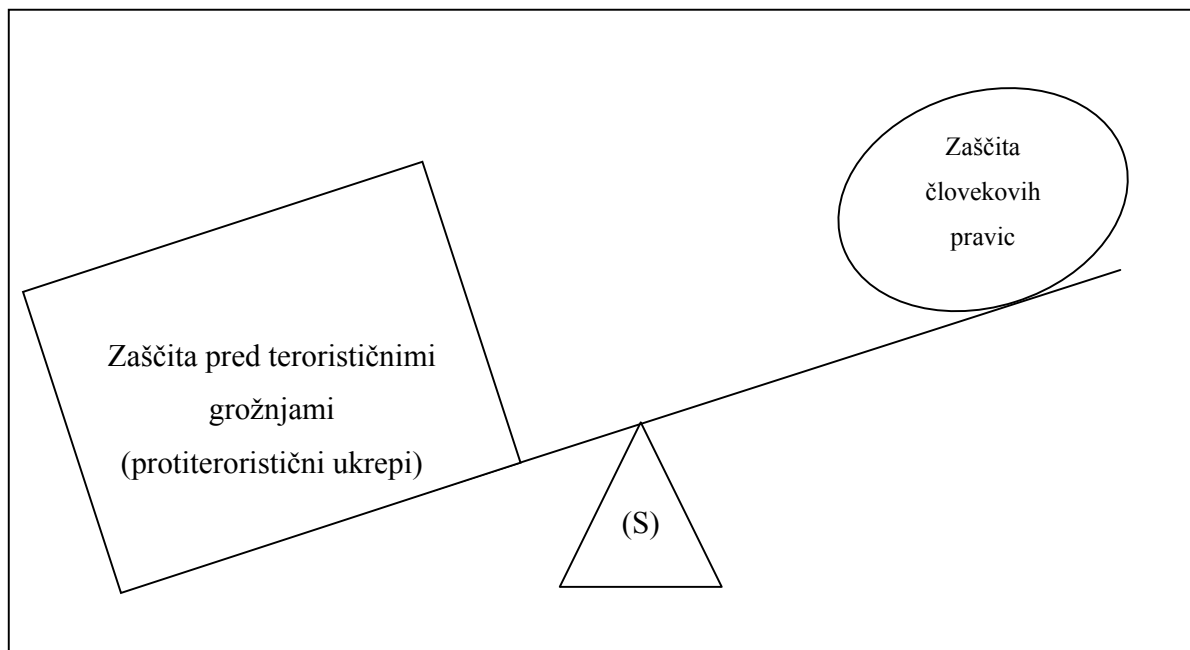
Kot predvideva materialni model, bi bila prva možnost za ponovno vzpostavitev ravnotežja povečati zaščito človekovih pravic na področju protiterorizma.³² To bi bilo možno doseči s sprejemanjem ustrezne zakonodaje in doslednim izvajanjem teh predpisov. Z analizo zakonodaje s področja človekovih pravic smo ugotovili, da se le-ta v obdobju po letu 2001 ni spreminjala, hkrati pa lahko na primerih, opisanih v 4. poglavju (na primer Maher Arar³³), vidimo kako se že obstoječi predpisi in norme glede spoštovanja človekovih pravic niso dosledno spoštovale. Iz tega lahko sklepamo na ravno obraten pojav – zaščita človekovih pravic se je v primerjavi s prejšnjim obdobjem zmanjšala.³⁴

³² Glej sliko 5.1, točka B.

³³ Glej poglavje 4.4, stran 27.

³⁴ Glej sliko 5.1, točka C.

Slika 5.2: Materialni model ravnotežja – razmere v Kanadi po 11.9.2001

Alternativa za vnovično vzpostavitev ravnotežja po materialnem modelu bi bil premik oporišča zibalke. Oporišče zibalke (S) predstavlja svobodo posameznika in premik tega oporišča proti koncu, ki predstavlja protiteroristične ukrepe,³⁵ bi v praksi pomenil več svobode posameznika pri izvajanju protiterorističnih ukrepov. Toda svoboda posameznika na tem področju je definirana v absolutnem smislu (npr. prepoved mučenja) in zato oporišča ni mogoče premakniti.

Če razmerje med človekovimi pravicami in protiterorističnimi ukrepi gledamo skozi prizmo materialnega modela ravnotežja, lahko sklepamo, da se je v Kanadi po 11.9.2001 ravnotežje med človekovimi pravicami in protiterorizmom porušilo na škodo spoštovanja človekovih pravic. Ponovna vzpostavitev ravnotežja bi po tem modelu zahtevala povečanje zaščite človekovih pravic ali zmanjšanje obsega protiterorističnih ukrepov. Ta proces se je počasi začel odvijati po letu 2007 (sodba Charkaoui proti Kanadi³⁶), ko so kanadske oblasti povečale zaščito človekovih pravic na področju protiterorizma in hkrati zmanjšale obseg nekaterih protiterorističnih ukrepov (npr. brisanje spornih členov Zakona o imigraciji in zaščiti beguncev).

³⁵ Glej sliko 5.1, točka D.

³⁶ Glej poglavje 4.3, stran 26.

5.2 *Metafizični model ravnotežja*

Tako imenovani metafizični model ponuja precej drugačno metodo doseganja ravnotežja, ki se od materialnega modela razlikuje v tem, da dva nasprotujoča si pola obstajata v istem »referenčnem krogu«. Najbolj običajno predstavo tega modela najdemo v jin-jang simbolu (slika 5.3), ki izhaja iz načela ravnotežja kot harmoniji med dvema komplementarnima silama. Preveč enega dela (zaščite človekovih pravic) ali preveč drugega dela (groženj varnosti) v tem modelu poruši ravnovesje, bistveno zanj pa je izogibanje ekstremom (Adelman 2007, 140-141).

Slika 5.3: Metafizični model ravnotežja

vir: Linearna ali Ciklična Logika (2007).

Lahko bi rekli, da takšen model ravnotežja trenutno uporablja vlada ZDA, kjer človekove pravice predstavlja jin (ženstvena in pasivna stran, rezervirana za lojalne državljane, ki podpirajo režim), strogo ločene od aktivnega in agresivnega janga, kjer izvršilna oblast deluje izključno na podlagi moči. Tako so človekove pravice strogo ločene od področja zagotavljanja varnosti – na varnostnem področju ni prostora za človekove pravice, medtem ko so človekove pravice nedolžnih državljanov maksimalno zavarovane (dokler le-ti slučajno ne prestopijo na področje zagotavljanja varnosti) (Adelman 2007, 140-141).

Uporaba matričnega modela ravnotežja med človekovimi pravicami in protiterorizmom je bila v Kanadi najbolj očitna v času po Oktobrski krizi leta 1970,³⁷ ko je Kanada razvila ukrepe za preprečevanje in odzivanje na dejanja terorizma. Takrat so bile človekove pravice državljanov, ki jih predstavlja jin, strogo ločene od delovanja oblasti na področju protiterorizma, katere

³⁷ Glej poglavje 3.6, stran 22.

predstavlja jang. Očiten primer takega načina razmišljanja je bil Zakon o vojnih ukrepih (War Measures Act), ki je za potrebe nacionalne varnosti popolnoma zatrl človekove pravice osumljenih.

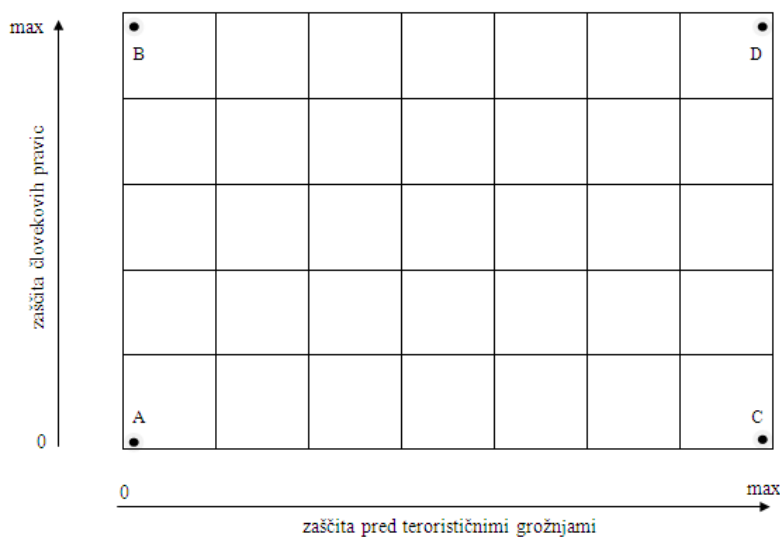
Ta pristop je izgubil svoj pomen s sprejemom zakonodaje za zaščito človekovih pravic (MPPDP leta 1976, Kanadski akt o človekovih pravicah leta 1977, Kanadska listina pravic in svoboščin leta 1982), s čimer se je uveljavilo univerzalno spoštovanje človekovih pravic, ki velja tudi za osumljene teroriste in druge.

5.3 Matrični model ravnotežja

Kanadski pristop k zagotavljanju ravnotežja lahko najbolje prestavimo s t.i. matričnim modelom, ki izhaja iz koncepta človekove varnosti. V matričnem modelu je ravnotežje spremenljivka in ne konstanta. Obstajata dve sili, vendar si ne nasprotujeta, temveč potujeta vsaka v svojo smer pod pravim kotom ena proti drugi. Vsaka sila ima dve skrajnosti, minimum (ničla) ter maksimum (neskončno ali absolutno). Na eni osi si tako predstavljamo od nič do maksimalne zaščite pred terorističnimi grožnjami, na drugi osi pa od nič do maksimalne zaščite človekovih pravic. Cilj je maksimirati obe spremenljivki, ravnotežje pa predstavlja enkratno kombinacijo obeh sil v točki, kjer se ustalita (ibid.).

Na grafu 5.1 je ponazorjen matrični model ravnotežja med človekovimi pravicami in protiterorizmom. Na vodoravni osi je označena zaščita pred terorističnimi grožnjami, na navpični osi pa zaščita človekovih pravic. Možne so vse kombinacije na grafu, mejne vrednosti pa so označene s točkami A, B, C in D. Točka **A** predstavlja stanje, v katerem je tako zaščita pred terorističnimi grožnjami kot zaščita človekovih pravic enaka nič, kar je v praksi skorajda nemogoče, temu pa je nasprotje točka **D**, v kateri je zaščita pred terorističnimi grožnjami maksimalna, hkrati pa je tudi zaščita človekovih pravic absolutna oziroma maksimalna (tudi ta točka je v praksi malo verjetna). Točka **D** je idealno razmerje in predstavlja cilj, h kateremu si (bolj ali manj uspešno) prizadevajo demokratične družbe. V točki **B** je zaščita človekovih pravic

Graf 5.1: Matrični model ravnotežja

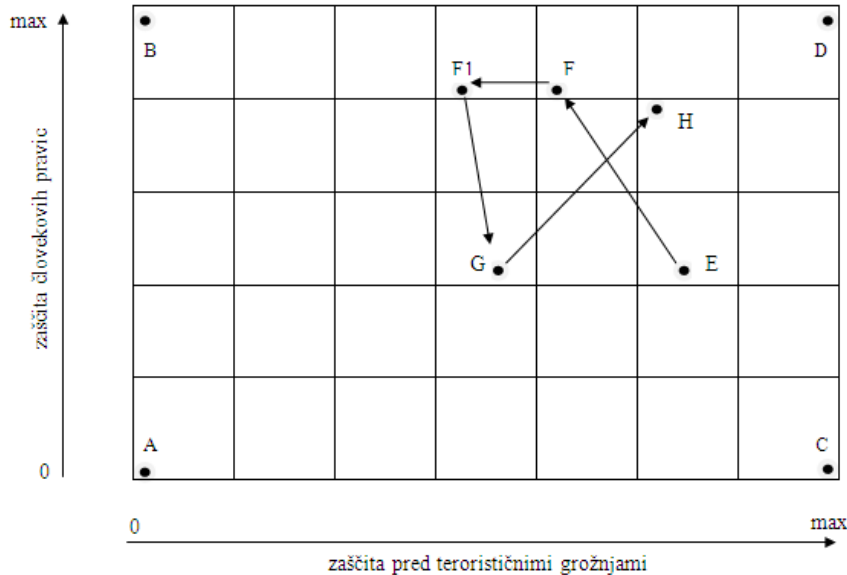
maksimalna, medtem ko ni nobene zaščite pred terorističnimi grožnjami, v točki C pa je ravno obratno – maksimalna zaščita pred terorističnimi grožnjami in nobene zaščite človekovih pravic. Poleg teh so možne še vse ostale kombinacije vrednosti obeh spremenljivk.

Ravnotežje je v tem modelu spremenljivka, zato je občutljivo na vsako spremembo v varnostnem okolju. Lahko ga določimo za posamezno časovno obdobje ali naredimo projekcijo gibanja ravnovesja skozi čas.

Z matričnim modelom ravnotežja lahko ponazorimo gibanje ravnotežja med spoštovanjem človekovih pravic in zaščito pred terorističnimi grožnjami v Kanadi od sedemdesetih let 20. stoletja, ko je Kanada sprejela prve protiteroristične ukrepe, do danes. Na grafu 5.2 je s puščicami ponazorjeno gibanje razmerja med človekovimi pravicami in protiterorizmom v Kanadi v različnih časovnih obdobjih, pri čemer velja omeniti, da točke predstavljajo oceno razmerja na podlagi analize zakonodaje in posamičnih primerov, opisanih v prejšnjih poglavjih. Spremembe razmerja skozi čas vsekakor niso bile linearne, kot je mogoče sklepati iz grafa, vendar je zaradi večje preglednosti uporabljena linearna povezava.³⁸

³⁸ Bolj ustrezna bi bila vijugasta ali nazobčana črta.

Graf 5.2: Matrični model ravnotežja – gibanje ravnotežja med človekovimi pravicami in protiterorizmom v Kanadi po letu 1970

Prvi protiteroristični ukrepi so bili v svoji naravi precej drugačni od današnjih, saj je bila grožnja drugačna (takrat so glavno grožnjo predstavljali domači separatisti), pa tudi oblast je delovala znotraj drugačnih sistemskih okvirov (pomanjkanje tako protiteroristične zakonodaje kot tudi zakonodaje s področja zaščite človekovih pravic). Razmere na začetku sedemdesetih let lahko ponazorimo s točko E na grafu 5.2. Zaščita pred terorističnimi grožnjami je bila takrat relativno visoka, saj so bili ukrepi naravnani proti točno določeni grožnji, hkrati pa so oblasti delovale z veliko silo in brez omejitev, ki so jih kasneje prinesli zakoni o zaščiti človekovih pravic.³⁹

Konec sedemdesetih in začetek osemdesetih let je prinesel spremembe v sistem boja proti terorizmu v Kanadi. Sprejeli so novo zakonodajo s področja človekovih pravic (MPPDP leta 1976, Kanadski akt o človekovih pravicah leta 1977, Kanadsko listino pravic in svoboščin leta 1982) in uvedli tudi nove protiteroristične ukrepe z Zakonom o varnostnih prekrških in Zakonom o CSIS, oba iz leta 1984. Hkrati se je teroristična grožnja iz domačih separatistov preoblikovala

³⁹ Premier Kanade leta 1970, Pierre Trudeau, je v pogovoru z novinarjem sredi Oktobrske krize (tri dni pred sprejemom Zakona o vojnih ukrepih) na vprašanje, ali je za vsako ceno pripravljen zaščititi nacionalno varnost, tudi na račun državljskih svoboščin, odgovoril: »Well, just watch me.« (»Kar glejte me.«) (Pierre Trudeau just watch me - CBC Archives 1970).

v različne skupine verskih skrajnežev, političnih aktivistov in drugih.⁴⁰ S tem se je bistveno povečala stopnja zaščite človekovih pravic, hkrati pa se je stopnja zaščite pred terorističnimi grožnjami nekoliko zmanjšala zaradi mnogoterih tipov terorističnih groženj, ki so spreminjale svojo sestavo, metode in cilje. Točka **F** na grafu 5.2 predstavlja razmerje med zaščito človekovih pravic in zaščito pred terorističnimi grožnjami v drugi polovici osemdesetih let in v devetdesetih letih 20. stoletja.

Okrog točke **F** se je razmerje gibalo do leta 2001, z napadom na ZDA 11.9.2001 pa se je varnostno stanje v Kanadi poslabšalo – ocenjujem, da je bilo razmerje nemudoma po napadu približno v točki **F1**. Zaščita pred terorističnimi grožnjami se je zmanjšala, zaščita človekovih pravic pa je za kratek čas ostala nespremenjena.

Zaradi večjega občutka ogroženosti so kanadske oblasti kmalu po terorističnem napadu na ZDA 11.9.2001 sprejele ATA in IRPA, povečale število izdanih varnostnih certifikatov in poglobile sodelovanje z varnostnimi službami ZDA, kar je šlo v večini primerov na škodo varovanja človekovih pravic (to se vidi na primeru Maherja Ararja, Suresha in Charkaouija⁴¹). S temi ukrepi so dosegli nekoliko večjo zaščito pred terorističnimi grožnjami, vendar po moji oceni ne bistvene razlike. Posamezniki z očitnimi povezavami s terorističnimi skupinami (npr. Mahmoud Jaballah⁴²) so se namreč sklicevali na kršenje njihovih človekovih pravic in na nepravilnosti v postopku ter bili posledično izpuščeni na prostost, kar zagotovo ni pozitivno vplivalo na večanje varnosti pred terorističnimi grožnjami. Točka **G** predstavlja razmerje za obdobje od leta 2001 do približno 2007. Komaj po zaključku dolgotrajnih sodnih postopkov v omenjenih primerih so sodišča razveljavila sporne člene zakonov in omogočila višjo stopnjo zaščite človekovih pravic. Hkrati pa se je povečala tudi zaščita pred terorističnimi grožnjami, saj so vladne službe začele delovati bolj usklajeno, zakonodaja s področja protiterorizma je postala bolj transparentna, pa tudi čezmejno sodelovanje in izmenjava podatkov je dobilo ustrezne kanale za hitro in učinkovito posredovanje informacij, kot je prikazal primer »Torontske osemnajsterice« (Hamilton 2006, 22, 185). Zato se po moji oceni trenutno razmerje nahaja v točki **H** in se premika v smeri doseganja točke **D**.

⁴⁰ Glej poglavje 3.6, stran 22.

⁴¹ Glej poglavje 4, strani 24-29.

⁴² Glej poglavje 4.1, stran 24.

Zaključek

V nalogi smo si ogledali sistem zaščite človekovih pravic v Kanadi in sistem boja proti terorizmu. Primeri iz prakse kažejo, da je situacija na področju protiterorizma v času po 11.9.2001 mnogo bolj kompleksna, kot se zdi na prvi pogled. Zagotovo je nujno, da država poskrbi za varnost svojih prebivalcev, vendar mora hkrati upoštevati tudi temeljna demokratična načela, na katerih je utemeljena. Moje osebno mnenje je, da je ta dva aspekta delovanja sodobne države možno uspešno združiti v funkcionalno celoto. Kanada je dober primer, ki se z učenjem na lastnih napakah počasi premika proti točki, ko bosta skrajnosti maksimalne zaščite pred terorizmom in maksimalne zaščite človekovih pravic združeni v eni točki na časovno prostorskem kontinuumu.

Prvo hipotezo, ki pravi, da je krepitev protiteroristične zakonodaje v Kanadi zmanjšala stopnjo zaščite človekovih pravic, lahko v veliki meri potrdim. Na primerih iz prakse je razvidno, da je protiteroristična zakonodaja, sprejeta po 11.9.2001, prav tako pa tudi bolj rigorozna aplikacija stare zakonodaje s tega področja, posegla na področje človekovih pravic, zagotovljenih po nacionalnem in mednarodnem pravu. Takšni primeri so uporaba varnostnih certifikatov, tajnost dokaznega gradiva proti obtožencu, arbitrarni pripori in drugo. Na matričnem modelu ravnotežja je jasno vidno znižanje stopnje zaščite človekovih pravic v obdobju po terorističnem napadu na ZDA 11.9.2001, v istem obdobju pa lahko na materialnem modelu ravnotežja prikažemo znatno povečanje protiterorističnih ukrepov v Kanadi.

Druga hipoteza, ki pravi, da se je z doslednim upoštevanjem človekovih pravic pri izvajanju protiterorističnih aktivnosti izboljšala stopnja zaščite pred terorističnimi grožnjami v Kanadi, se nanaša na matrični model, razložen v poglavju 5.3. Tudi to hipotezo lahko s precejšnjo gotovostjo potrdim, saj iz zbranih podatkov lahko sklepamo na povezavo med večjim upoštevanjem človekovih pravic in večjo stopnjo zaščite pred terorističnimi grožnjami. Kot kaže graf 5.2, se je varnost pred terorističnimi grožnjami po letu 2007 izboljšala, kar sovпада s spremembami v zakonodaji glede spoštovanja človekovih pravic pri izvajanju protiterorističnih ukrepov.

Pomembno je poudariti, da je v izrednih razmerah omejitev nekaterih človekovih pravic dopustna (na primer za preprečitev neposredne in nepričakovane grožnje), kar je tudi opredeljeno v 4. členu MPPDP. Zagotovo protiteroristični ukrepi ščitijo pred neposrednimi grožnjami, vendar pri tem velikokrat posežejo po sredstvih, ki so nesorazmerna z dejansko nevarnostjo. Takšen način delovanja pa glede na izsledke te naloge dolgoročno zmanjšuje zaščito pred terorizmom, saj povečuje nezadovoljstvo med državljani, povzroča nezaupanje v delovanje oblasti in daje zagon sovražnikom države (npr. separatistom).

Zakonodaja in ukrepi oblasti, ki (bodisi namerno ali po sili razmer) zanemarjajo človekove pravice, namreč povzročajo nacionalni varnosti več škode kot koristi. V družbi, ki temelji na demokratičnih vrednotah, se posameznik vedno lahko zanesa na pravni red. Tako slej ko prej vsak ukrep, ki krši človekove pravice, sodišče razveljavi in osumljenca ne glede na njegovo dejansko krivdo ali nedolžnost oprosti. S takim načinom delovanja se varnostna situacija v državi dvakrat poslabša: prvič, ker teroristi pridejo na svobodo, in drugič, ker so tudi povsem nedolžni posamezniki lahko deležni »teroristične« obravnave.

Zaključim naj s tem, da protiterorizem izpostavlja kompleksne pravne, politične in praktične težave pri zagotavljanju nacionalne obrambe, sredstva, uporabljena v boju proti terorizmu, pa lahko predstavljajo grožnjo človekovim pravicam. Zato je pomembno razumeti različne pristope ravnotežja med protiterorizmom in človekovimi pravicami in jih upoštevati.

Seznam kratic

	<i>Angleško</i>	<i>Slovensko</i>
ATA	Anti-terrorism Act	Protiteroristični zakon
CSIS	Canadian Security Intelligence Service	Kanadska varnostno obveščevalna služba
EDIG	Executive Directorate of the Inspector General	Izvršilni direktorat generalnega inšpektorja
FINTRAC	Financial Transactions and Reports Analysis Centre of Canada	Kanadski center za analizo finančnih transakcij in poročil
INSET	Integrated National Security Enforcement Team	Združene nacionalne skupine za vsiljevanje varnosti
IRPA	Immigration and Refugee Protection Act	Zakon o imigraciji in zaščiti beguncev
MPPDP	Covenant on Civil and Political Rights	Mednarodni pakt o političnih in državljanskih pravicah
RCMP	Royal Canadian Mounted Police	Kraljevska kanadska konjeniška policija
SDČP	The Universal Declaration of Human Rights	Splošna deklaracija človekovih pravic
SIRC	Security and Intelligence Review Committee	Preiskovalni odbor za varnostno in obveščevalno dejavnost
ZDA	United States of America	Združene države Amerike

Literatura

1. Adelman, Howard. 2007. Canada's Balancing Act. Protecting Human Rights and Countering Terrorist Threats. V *National Insecurity and Human Rights. Democracies Debate Counterterrorism*, ur. Alison Brysk in Gershon Shafir, 137-157. Berkeley: University of California Press.
2. *ATA – Anti-terrorism Act, Bill C-36*. 2001. Dostopno prek: <http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/C/C-46.pdf> (20. junij 2009).
3. *Backgrounder No_ 8 - Counter-Terrorism*. 2007. Dostopno prek: <http://www.csis.gc.ca/nwsrm/bckgrndrs/bckgrndr08-eng.asp> (18. junij 2009).
4. *BBC NEWS Canada charges 17 terror suspects*. 2006. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/5044560.stm> (15. julij 2009).
5. Bell, Stewart. 2007. *Cold Terror: how Canada nurtures and exports terrorism around the world*. Canada: John Wiley & Sons Ltd.
6. *Canada and Human Rights*. 2002. Dostopno prek: <http://www.unac.org/rights/actguide/canada.html> (5. junij 2009).
7. *Canada, Counter-Terrorism Policy*. 2004. Dostopno prek: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403300120.html> (15. junij 2009).
8. *Consumer Information from The Canadian Bankers Association*. 2002. Dostopno prek: http://www.cba.ca/contents/files/misc/cba_pcm1tfa_en.pdf (15. julij 2009).
9. Chalk, Peter in William Roseanau. 2004. *Confronting the enemy within: security intelligence, the police and counterterrorism in four democracies*. Santa Monica: Rand Corporation.
10. *Charkaoui witness recants, reporter tells court*. 2007. Dostopno prek: <http://www.cbc.ca/canada/story/2007/08/22/charkaoui-court.html> (15. julij 2009).
11. Cole, David. 2008. Human Rights and the Challenge of Terror. V *Democratic Responses to Terrorism*, ur. Leonard Weinberg, 157-170. New York: Routledge.
12. Conte, Alex. 2002. Terror Meets Tyranny? TheInterface Between Counter Terrorism And Human Rights. *Murdoch University Electronic Journal of Law* 9(3). Dostopno prek: http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v9n3/conte93_text.html (9. junij 2009)

13. CSIS- *Working Against Terrorism*. 2008. Dostopno prek: <http://www.csis-scrs.gc.ca/prrts/trrrsm/wrkng-eng.asp> (12. maj 2009).
14. CSIS-*Terrorism*. 2008. Dostopno prek: <http://www.csis-scrs.gc.ca/prrts/trrrsm/index-eng.asp> (10. junij 2009).
15. Everitt, Anthony. 2001. *Cicero: The Life and Times of Rome's Greatest Politician*. New York: Random House.
16. Ferfila, Bogomil. 2001. *Države in svet*. Ljubljana: FDV.
17. Forsey, Eugene. 2005. *How Canadians Govern Themselves, 6th edition*. Ottawa: Library of Parliament.
18. Hamilton, Dwight, ur. 2006. *Inside Canadian Intelligence. Exposing the new realities of espionage and international terrorism*. Toronto: Dundurn Press.
19. *International Covenant on Civil and Political Rights*. 1966. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> (9. junij 2009).
20. Jackson, Richard. 1759. *An Historical Review of the Constitution and Government of Pennsylvania*. London: R.Griffiths. Dostopno prek: Google knjige.
21. *Kanadska listina pravic in svoboščin*. 1982. Dostopno prek: <http://laws.justice.gc.ca/en/const/9.html#anchorsc:7> (6. junij 2009).
22. Kushner, Harwey W. 2003. *Encyclopedia of Terrorism*. Thousand Oaks: Sage Publications.
23. *Linearna ali Ciklična Logika*. 2007. Dostopno prek: <http://www.zbudise.net/blog/2007/12/linearna-ali-ciklicna-logika/> (6. julij 2009).
24. *Maher Arar*. 2009. Dostopno prek: <http://www.maherarar.ca/> (21. junij 2009).
25. *Najpomembnejši mednarodnopravni dokumenti s področja človekovih pravic - Ministrstvo za zunanje zadeve*. 2006. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/clovekove_pravice/najpomembnejši_mednarodnopravni_dokumenti_s_podrocja_clovekovih_pravic/ (9. junij 2009).
26. Paust, Jordan J. 2006. Human Rights, Terrorism, and Efforts to Combat Terrorism. V *Human Rights & Conflict: Exploring the Links between Rights, Law, and Peacebuilding*, ur. Julie A. Mertus in Jeffrey W. Helsing, 239-275. Washington: United States Institute of Peace.

27. Pearson, Lester B. 1970. *Words and occasions: an anthology of speeches and articles selected from his papers*. Cambridge: Harvard University Press. Dostopno prek: Google knjige.
28. *Pierre Trudeau just watch me - CBC Archives*. 1970. Dostopno prek: http://archives.cbc.ca/war_conflict/civil_unrest/clips/610/ (15. julij 2009).
29. Prezelj, Iztok (2006). Teroristično ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti. *Varstvoslovje* 8(1): 1-20.
30. Reem, Bahdi. 2007. Constructing non-citizens: the living law of anti-terrorism in Canada. V *Counter-terrorism and the post democratic state*, ur. Jenny Hocking in Colleen Lewis, 81-99. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
31. Samuels, Richard J. 2005. *Encyclopedia of Unites States National Security*. Thousand Oaks: Sage Publications.
32. *Security certificates*. 2009. Dostopno prek: <http://www.publicsafety.gc.ca/prg/ns/seccert-eng.aspx> (15. julij 2009).
33. *Supreme Court of Canada - Decisions - Charkaoui v_ Canada (Citizenship and Immigration)*. 2007. Dostopno prek: <http://csc.lexum.umontreal.ca/en/2007/2007scc9/2007scc9.html> (15. junij 2009).
34. *Supreme Court of Canada - Decisions - Suresh v_ Canada (Minister of Citizenship and Immigration)*. 2002. Dostopno prek: <http://csc.lexum.umontreal.ca/en/2002/2002scc1/2002scc1.html> (27. junij 2009).
35. Terry, John. 2005. Human Rights and Security Interests: Suresh v. Canada and its Uncertain Legacy. *The Transatlantic Quarterly* (Winter/Spring). Dostopno prek: <http://www.torys.com/Publications/Documents/Publication%20PDFs/AR2005-7T.pdf> (25. junij 2009).
36. *The Anti-terrorism Act - Context and Rationale*. 2009. Dostopno prek: <http://canada.justice.gc.ca/eng/antiter/act-loi/context.html> (21. maj 2009).
37. *Timeline: Key events in the case*. 2009. Dostopno prek: <http://www.cbc.ca/canada/story/2008/06/02/f-toronto-timeline.html> (27. junij 2009).
38. *Universal Declaration of Human Rights*. 1948. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=slv> (10. junij 2009).

39. Webb, Maureen. 2007. *Illusions of Security. Global Surveillance nad Democracy in the Post-9/11 World*. San Francisco: City Lights.
40. *Working Against Terrorism*. 2008. Dostopno prek: <http://www.csis-scrs.gc.ca/prrts/trrrsm/wrkng-eng.asp> (12. maj 2009).
41. *Zakon o dohodku od kriminala (pranje denarja) in o financiranju terorizma – Proceeds of Crime (Money Laundering) and Terrorist Financing Act, S.C., c.17*. 2000. Dostopno prek: <http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/P/P-24.501.pdf> (21. junij 2009).
42. *Zakon o Kanadski varnostno obveščevalni službi – Canadian Security Intelligence Service Act, Chapter C-23*. 2000. Dostopno prek: <http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/C/C-23.pdf> (21. junij 2009).
43. *Zakon o varnostnih prekrških – Security Offences Act, Chapter S-7*. 1984. Dostopno prek: <http://laws.justice.gc.ca/PDF/Statute/S/S-7.pdf> (20. junij 2009).